

перспективі планується вивчити особливості тривожності у майбутніх педагогів різних спеціальностей.

Література

1. Бойко А. М. Від теорії до практики: критеріальні ознаки, відбір і поетапний процес упровадження педагогічних інновацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. 268 с.
2. Джонсон Д. В. Соціальна психологія: тренінг між особистісного спілкування / пер. з англ. В. Хомика. Київ: Академія, 2003. 288 с.
3. Прохоров А. О. Психические состояния и их проявления в учебном процессе. Казань, 1991. 168 с.
4. Чернобровкин В. Н. Сравнительный анализ проявлений тревожности у студентов педвузов и учителей. *Наука і освіта*. 2000. № 1–2. С. 117–118.

УДК 316.62 : 316.47 – 37.011.32.

Чорна І.М.

кандидат наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології
ТНПУ ім. В. Гнатюка
irynachorna-@ukr.net

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В ПРОБЛЕМІ БУЛІНГУ

Прояв насильства в освітньому середовищі стали предметом наукових розвідок таких відомих учених, як М. Алексеєнко, К. Дамбах, Д. Дікової-Фаворської, Є. Дубровської, Е. Кіричевської, Я. Колодзейчик, К. Коруби, О. Маланцевої, Д. Ольвеуса, Е. Чемеровської-Коруби, М. Ясеновської [3, с. 2]. Проблему насильства в молодших класах досліджувала О. Юрчик [3].

Проблема боулінгу стала надзвичайно актуальною та несе у собі певні соціальні ризики для суспільства. Відповідно, боулінг став предметом дослідження вчених та знайшов відображення у законодавчих актах.

У статті 1 Закону України «Про освіту» зазначено: «булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого. Типовими ознаками булінгу (цькування) є: систематичність (повторюваність) діяння; наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого [2].

У статті 76 Закон України «Про освіту» зазначено: «Соціально-педагогічний патронаж у системі освіти сприяє взаємодії закладів освіти, сім'ї і

суспільства у вихованні здобувачів освіти, їх адаптації до умов соціального середовища, забезпечує профілактику та запобігання булінгу (цькуванню), надання консультативної допомоги батькам, психологічного супроводу здобувачів освіти, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування). Соціально-педагогічний патронаж здійснюється соціальними педагогами».

У Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) зазначено: «у статті 53: частину третю доповнити абзацом шостим такого змісту: «повідомляти керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком яких вони були особисто або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб»» [1].

Учитель нової української школи повинен бути психологічно грамотним, обізнаним у проблемі булінгу, здійснювати науково-обґрунтовані профілактичні заходи, вміло надавати допомогу жертвам булінгу.

Мета нашого дослідження: визначити основні форми булінгу, етіологію агресивності булера, психологічний портрет жертви булінгу.

Контент аналіз наукової літератури та результатів емпіричного дослідження дав нам змогу визначити основні форми булінгу.

Форми булінгу: словесні образи, глузування, обзивання, погрози; образливі жести або дії; залякування за допомогою слів, загрозливих інтонацій, щоб змусити жертву щось зробити чи не зробити; ігнорування, відмова від спілкування, виключення із гри, бойкот; вимагання грошей, їжі, речей, умисного пошкодження особистого майна жертви; фізичне насилля (удари, щипки, штовхання, підніжки, викручування рук, будь-які інші дії, які заподіюють біль і навіть тілесні ушкодження); приниження за допомогою інтернету (СМС-повідомлення, електронні листи, образливі репліки і коментарі у чатах тощо), поширення чуток і пліток.

Ми провели дослідження етіології агресивності булера (Табл. 1).

Таблиця 1.

Етіологія агресивності булера

	Фактори	А.к.	У %
1	Дефіцит уваги та любові від батьків	56	46,666
2	Авторитарне виховання в родині	54	45,000
3	Вербальна, фізична агресія в сім'ї між батьками	50	41,666
4	Авторитарне виховання в освітньому закладі	35	29,166
5	Довготривала ауто агресія (не закритий гештальт)	47	39,166
6	Соціальна сатисфакція за власні приниження, образи в сім'ї	54	45,000
7	Соціальна сатисфакція за власні приниження, образи від ровесників	68	56,666
8	Соціальна сатисфакція за власні приниження, образи від третіх осіб	56	46,666
9	Провокація педагогів (маніпулятивне управління колективом)	39	32,500

10	Помста конкретним особам	25	20,833
11	Компенсаторне самоствердження	44	36,666
12	Довготривале соціальне відторгнення	15	12,500
13	Потреба у популярності	60	50,00
14	Хибне уявлення сили, чеснот переваг	38	31,666
15	Завоювання авторитету через страх інших	46	38,333
16	Педагогічна запущеність (відсутність культури спілкування)	34	28,333
17	Садизм (надлишок тестостерону)	18	15,000
18	Безкарність	40	33,333
Всього:		120	100

**у % від загальної кількості респондентів.*

Висновки. Булером потенційно може стати будь-яка особа, в етимології особистісного розвитку якої мав місце хоча б один із зазначених (18) факторів.

Психологічний портрет жертви булінгу: особливості розвитку: понижений, чи відсутність: слуху, зору, порушення опорно-рухового апарату, мови; фізично слабкі; деякі захворювання: заїкання, дислалія (порушення мовлення), дисграфія (порушення письма), дислексія (порушення читання); знижений рівень інтелекту, труднощі у навчанні; високий інтелект, обдарованість, видатні досягнення(в навчанні, спорті, мистецтві, громадській діяльності); особливості поведінки – замкнуті чи імпульсивні, невпевнені, тривожні; особливості зовнішності: руде волосся, веснянки, відстовбурчені вуха, незвичну форму голови, надмірну худорлявість чи повноту; манера спілкування, поведінки; особливості соціального статусу: матеріального; національність, релігійна приналежність; недостатньо розвинені соціальні навички: часто не мають жодного близького друга, більше спілкуються з дорослими ніж з однолітками; відсутність досвіду життя в колективі (так звані «домашні» діти); слабо розвинені гігієнічні навички (носять брудні речі, мають неприємний запах, неохайні); страх перед школою: неуспішність у навчанні часто формує у дітей негативне ставлення до школи, страх відвідування певних предметів, що сприймається навколишніми як підвищена тривожність, невпевненість, провокуючи агресію.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у розробці програми профілактики булінгу та психокорекційної роботи із жертвами булінгу.

Література

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькування)» (Офіційний вісник України від 29.01.2019 – 2019 р., № 8, стор. 9, стаття 255, код акта 93132/2019).
2. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 38-39, ст. 380).
3. Юрчик О. М. Психологічна профілактика шкільного насильства в початкових класах: автореферат дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 /

О. М. Юрчик. – Тернопіль: Вектор, 2016. – 20 с.

4. Чорна І. М. Психолого-педагогічна профілактика девіантної поведінки / І. М. Чорна. – Тернопіль: ТНПУ, 2012. – 60 с.

УДК 37.015.3

Чорна О.М.

майстер виробничого навчання
ДНЗ «Подільський центр ПТО»
olenkachorna72@gmail.com

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Сьогодні наша держава потребує висококваліфікованих, конкурентоспроможних випускників, які будуть працювати у нових соціально-економічних умовах, приймати правильні рішення в нестандартних ситуаціях, досконало володіти сучасними технологіями виробництва, бути компетентними фахівцями свого профілю.

Однією з основних умов підвищення якості професійного навчання в ПТНЗ є професійна компетентність майстрів виробничого навчання. Саме вони передають учням спеціальні знання, виховують їх, формують практичні вміння та навички, які є базою професійного зростання майбутніх фахівців. Важливим для формування позитивної мотивації майбутніх фахівців, набуття необхідних умінь і навичок є професійне та педагогічне «обличчя» майстрів виробничого навчання. Безумовно, становленню та розвитку майбутніх фахівців сприяє вплив майстрів виробничого навчання на засвоєння професійно значущих знань, умінь і навичок, набуття високої кваліфікації та компетентності, формування психологічної готовності до майбутньої професії, планування особистісного та професійного розвитку.

Майстер виробничого навчання є передусім педагогом професійної освіти, а не лише фахівцем у певній виробничій галузі. Тому для нього особливо важливим є педагогічні здібності, знання, навички, наявність високорозвиненої педагогічної культури, психолого-педагогічної компетентності, педагогічної майстерності. Професійна діяльність майстра виробничого навчання в ПТНЗ вимагає від нього, як і від інших педагогів, добре розвинутих комунікативних здібностей, до яких відносяться: стійке позитивне самопочуття у взаємодії з людьми (з учнями, батьками, колегами по роботі, представниками навчально-виробничих підприємств); здатність швидко орієнтуватися у людських взаєминах та розуміти наміри і настрої інших людей; вміння поставити себе на місце іншої людини, співчувати, враховувати особистісні якості людей і, в першу чергу, своїх учнів. Сучасному учителю необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей. Ця проблема зафіксована у державній національній програмі «Освіта», де наголошується, що один з головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності «підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня».